

Мельник Алла Іванівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри германських і романських мов,
Київський національний лінгвістичний університет
ORCID iD: 0000-0002-9093-1225
alla-i@ukr.net

ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЯК СУЧАСНА ТЕНДЕНЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Проаналізовано сучасний стан професійної підготовки вчителів / викладачів іноземних мов у світлі релевантних наукових джерел із метою скласти уявлення про наукові здобутки з питань формування міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх фахівців освіти, що набули визнання наукової спільноти задля розробки теоретичного підґрунтя системи формування професійно орієнтованої комунікативної компетентності (ПОКК) майбутніх викладачів англійської мови. Постульовано, що професії, пов'язані з освітою залишаються актуальними, оскільки навіть із застосуванням штучного інтелекту, автоматизовані механізми не здатні їх замінити. Аналіз, синтез, порівняння та узагальнення слугували аналітичною лінзою для ретельного вивчення науково-методичної літератури, загальноєвропейських та національних нормативно-правових актів у вищій освіті. Здійснено категоріальне оцінювання поняття «професійно орієнтована комунікативна компетентність», що є анклавом «міжкультурної комунікативної компетентності». Актуальний стан методологічних засад і науково-методичного забезпечення процесу формування в майбутніх фахівців міжкультурної комунікативної компетентності окреслює такі проблеми: неповна деталізація у професійно орієнтованій іншомовній підготовці бакалаврів та магістрів освіти; відсутність Державного стандарту вищої мовної освіти для підготовки майбутніх вчителів / викладачів ІМ; обмеження підручників та посібників для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Задля успішної реалізації досліджуваної підготовки у науковій теорії та практиці є розуміння необхідності розробки: цілісної концепції міжкультурної іншомовної освіти в різних типах навчальних закладів (С. Ю. Ніколаєва), побудована за принципом наступності; системи формування англійськомовної ПОКК майбутніх фахівців освіти з урахуванням специфіки їх фаху та подальшого професійного розвитку, вимог до володіння ІМ, потреб ринку праці, який швидко змінюється та, як наслідок, осучаснення технологій професійної підготовки, практичного впровадження ефективних форм і методів їх навчання в освітній процес закладів вищої освіти.

Ключові слова: англійська мова; заклад вищої освіти; іноземна мова; магістрант; міжкультурна комунікативна компетентність; професійно орієнтована комунікативна компетентність.

Melnyk, Alla,
PhD in Pedagogy, Associate Professor,
Associate of the Department
of Germanic and Romance Languages,
Kyiv National Linguistic University
ORCID iD: 0000-0002-9093-1225
alla-i@ukr.net

PROFESSIONALLY FOCUSED COMMUNICATIVE COMPETENCE OF PROSPECTIVE FOREIGN LANGUAGE UNIVERSITY TEACHERS AS A MODERN TREND IN HIGHER EDUCATION

The article analyses the present condition of training foreign language teachers / university teachers using pertinent scientific sources. Its objective is to comprehend the scientific developments in cultivating intercultural communicative competence among prospective educators, which have been acknowledged in the scientific realm. This understanding is central to the creation of a theoretical structure for the establishment of professionally focused communicative competence (PFCC) in prospective English university teachers. Despite the progressions in artificial intelligence, teaching professions remain crucial, as automated systems cannot substitute them entirely. The study utilizes analysis, synthesis, comparison, and generalization to comprehensively examine scientific and methodological literature, as well as European and national higher education regulations. It presents a categorical evaluation of «professionally focused communicative competence», which is a subcategory of «intercultural communicative competence». The current state of methodological foundations and scientific support of the process of formation of prospective university specialists' intercultural communicative competence outlines the following problems: incomplete detailing in the professionally focused foreign language training of bachelors and masters of education; lack of a state standard of higher language education for the training of future teachers / university teachers of English as a Foreign Language (EFL); limitations of textbooks and manuals for students of the second (master's) level of higher education. For the successful implementation of the researched training in scientific theory and practice there is an understanding of the need to design: a holistic concept of intercultural foreign language teaching across various

educational institutions, (proposed by S. Y. Nikolaieva), based on the principle of continuity; a foreign language training system for future educational specialists, taking into account the specifics of their specialty and further professional development, requirements for foreign language proficiency, needs of the rapidly changing labour market and, as a result, modernisation of professional training technologies, practical implementation of effective forms and methods of their training in the educational process of higher education institutions.

Keywords: *English as a Foreign language; higher education establishments; foreign language; Master's degree student; intercultural communicative competence; professionally focused communicative competence.*

Постановка проблеми. Сьогоднішній етап розвитку цивілізації характеризується цифровою трансформацією, яка змінює всі аспекти навколишнього світу з висхідною силою та має далекосяжні наслідки для майбутнього вищої освіти. Швидкі зміни вимагають від фахівців як професійних, так і загальних компетентностей, зокрема здатності навчатися, критично та системно мислити, програмувати, працювати в умовах невизначеності, креативності, міжгалузевої комунікації, мультикультурності та володіння кількома, у тому числі англійською, мовами (Стратегія, 2022).

Стрімкий розвиток освітніх технологій, інтенсивне транскордонне навчання та щораз зростаюча професійна та академічна взаємодія стимулюють дедалі більше розвиток міжкультурної іншомовної освіти в Україні, де володіння двома іншими мовами стає нормою та слугує важливою основою для міжкультурного взаєморозуміння. Однак, проблема реалізації міжкультурної іншомовної освіти у вишах України потребує більш глибокого аналізу та вирішення. Це підтверджує аналіз стану іншомовної вищої освіти випускників, які сьогодні все ще мають недостатньо високий рівень іншомовної підготовки. У нещодавньому опитуванні серед випускників бакалаврату 65 % респондентів заявили, що хотіли б покращити свій рівень володіння мовою. Це свідчить про те, що учасники опитування не були задоволені рівнем, якого вони досягли, або не мали можливості його підтримувати.

Запровадження єдиного фахового вступного випробування до магістратури висвітлює певні огріхи у вивченні ІМ. Неабиякою проблемою є інколи різний рівень володіння ІМ першокурсниками другого (магістерського) рівня вищої освіти, що зумовлює необхідність диференціації та індивідуалізації навчання з метою забезпечити, з одного боку, можливості слабших студентів досягти необхідного рівня володіння ІМ, а з іншого, – умов для належного розвитку мультикультурних компетентностей та іншомовних умінь сильнішими студентами.

Окрім того, академічна успішність випускників не обов'язково передбачає успіх у їхньому майбутньому професійному житті. Як зазначають робото-

давці, їхня освітня кваліфікація має тенденцію відрізнятися від професійних можливостей. Студенти, які добре володіють ІМ у навчальній аудиторії, часто виявляються безпорадними в професійній діяльності. Ідеться про невідповідність компетентностей, яких повинні набути здобувачі, як розрив між вимогами роботодавців та пропозиціями закладів вищої освіти (ЗВО). 23,5 % директорів повідомляють про нестачу вчителів, компетентних у навчанні учнів у мультикультурному або багатомовному середовищі, 16,4 % – про нестачу викладачів професійно-технічних навчальних закладів... Така нестача ресурсів «досить сильно» або «дуже сильно» перешкоджає спроможності закладів освіти надавати якісне навчання (European Commission, 2019).

Практика доводить, що студент, який володіє іноземною мовою на рівні «компетентного досвідченого користувача C2 (Mastery)», це скоріше ідеал, аніж реальність, тому слід говорити про невідповідність вимог до випускників вітчизняних ЗВО щодо володіння іноземною мовою на рівні «вільного послугування мовними засобами для досягнення соціальних, академічних і професійних цілей», визначеного документами Ради Європи, та наявною організацією вивчення АМ для професійного спілкування у педагогічних закладах вищої освіти України.

Оскільки 2023 рік є Європейським роком умінь (Skills community, 2023), ключовою темою для роздумів є підвищення професійної підготовки та навчання впродовж життя. У цьому контексті, особливо гостро постає питання професійної підготовки вчителів / викладачів, адже беззаперечним є факт, що професії, пов'язані з освітою залишаться актуальними, оскільки, навіть із застосуванням штучного інтелекту автоматизовані механізми не здатні їх замінити.

Традиційний погляд на професію вчителя / викладача як академічного експерта й посередника в опануванні знаннями, здається, уже не відповідає сучасним вимогам. У майбутніх викладачах потрібно не лише розвивати високий рівень комунікативної компетентності, але й прагнення до постійного самовдосконалення, здатність до самостійного виконання визначених завдань із генеруванням цікавих інноваційних ідей, готовність їх формування у власних учнях / студентах. Це потребує пошуку методично правильних шляхів щодо вдосконалення системи міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності, як результату реалізації міжкультурної іншомовної освіти фахівців за відповідними освітніми спеціальностями.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Питання професійної підготовки майбутніх учителів ІМ загалом, англійської мови зокрема висвітлено в дослідженнях Г. Е. Борецької (граматично правильна писемна комунікація), О. Ю. Бочкарьової (аудіюван-

ня), О. В. Бирюк (соціокультурна компетенція), Е. В. Васильєвої (написання наукового проблемно-тематичного повідомлення), О. І. Вовк (граматична компетенція в умовах інтенсивного навчання), Л. В. Гайдукової (діалогічне мовлення в умовах рефлексивного підходу), Ю. В. Головач (фонетична компетенція), А. П. Запорожченко (усне підготовлене монологічне мовлення), Л. Я. Зені (теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до навчання іноземних мов), Г. Ф. Кривчикової (інтерактивне навчання писемного мовлення), О. О. Москалець (навчання письма з використанням комп'ютерних технологій), В. В. Перлової (слуховимовні навички), О. В. Пінської (писемна комунікація), Т. В. Савицької (рефлексивна модель навчання аудіювання), Л. П. Рудакової (соціокультурна інформація при читанні англійської художньої літератури), І. В. Самойлюкевич (говоріння), С. В. Соколової (паралінгвістичні засоби в усному спілкуванні), Т. О. Стеченко (граматична компетенція), С. Танани (граматична компетенція), В. В. Черниш (говоріння), С. І. Шукліної (соціокультурна компетенція в рецептивних видах мовленнєвої діяльності); *майбутніх учителів французької мови* – Л. В. Ананьєвої (діалогічне мовлення з використанням ділової гри), Є. В. Яковенко-Глушенкової (усномовленнєва комунікативна компетентність); *майбутніх учителів німецької мови* – Н. Ф. Бориско (комунікативна компетенція), І. В. Корейби (професійне читання), В. П. Свиридчук (писемного мовлення на основі дистанційного курсу), Середи О. М. (писемне спілкування засобами електронної пошти) та інших.

Узагальнення та систематизація наукових джерел дали змогу зробити висновок про те, що у вітчизняній методиці є низка напрацювань щодо проблеми формування ПОКК майбутніх викладачів АМ у доробку С. В. Роман (особливості використання навчально-професійних завдань у курсі практики усного та писемного мовлення), Т. Л. Беленької (іншомовне спілкування в електронному середовищі), Ю. В. Британ (професійно орієнтована (ПО) читацька компетентність засобами Інтернет-ресурсів), Л. В. Курило (ПО наукове писемне мовлення), О. В. Кіршової (професійно орієнтовані проекти), О. В. Ярошенко (діалогічне мовлення на основі кейс-методу), Л. В. Волкової (іншомовної комунікативної компетенції), об'єкт аналізу яких є близьким до дослідження. Попри різносторонність наукових досліджень та їх безумовну теоретичну та практичну значущість, можемо констатувати, що проблема формування ПОКК магістрантів залишається недостатньо теоретично і практично вивченою.

Мета статті – охарактеризувати тенденції розвитку ПОКК майбутніх викладачів АМ у світлі вищої філологічної освіти. Для її досягнення необхідно виконати такі завдання: дослідити загальноєвропей-

ські, національні нормативно-правові акти та науково-методичні джерела, що регулюють викладання іноземних мов (ІМ) і культур у вищій школі; здійснити аналіз основних трансформацій, спрямованих на осучаснення іншомовної педагогічної освіти; висвітлити проблеми, які є у системі іншомовної підготовки викладачів-словесників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Упродовж останніх десятиліть активізувалося вивчення проблеми комунікації взагалі та професійно-педагогічної комунікації зокрема. Наукова зацікавленість саме цим питанням цілком обґрунтована, оскільки проблема комунікації в умовах глобалізації суспільства є однією з найважливіших. Дослідження ключових компетентностей в освіті, запропоноване експертами міжнародної програми «Визначення та відбір компетентностей: теоретичні й концептуальні засади» зі скороченою назвою «DeSeCo» (Вторнікова, 2011, с. 88-94) показало, що комунікативна компетентність згадана в усіх звітах як провідна і належить до способів роботи і життя в сучасному світі (Draft, 2010).

У Концепції Нової української школи (2016) спілкування іноземними мовами віднесено до ключових життєвих компетентностей і тлумачиться як уміння через слухання, говоріння, читання й письмо належно розуміти висловлене іноземною мовою, усно й письмово тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди в широкому діапазоні соціальних і культурних контекстів; як здатність до посередницької діяльності та міжкультурного спілкування (Бібік, 2018).

Основні цілі реорганізації системи професійної підготовки майбутніх викладачів ІМ спрямовані на практичне володіння мовою та іншомовним спілкуванням, що в сучасній методиці називається іншомовною комунікативною компетентністю. Взаємопов'язане формування міжкультурної та іншомовної комунікативної компетентностей відображається як іншомовна комунікативна компетентність у міжкультурних (загальнокультурних, академічних та фахово-професійних) ситуаціях.

Попри обґрунтоване функціонування в науковому обізі терміну «міжкультурна іншомовна комунікативна компетентність», у нашому дослідженні ми будемо послуговуватися терміном «професійно орієнтована комунікативна компетентність», що є анклавом міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності. Вважаємо, що висунення формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності як мети навчання дає загальне її формулювання у викладанні ІМ магістрантам і потребує складник, що має відображати її спеціальний професійно значущий вид та рівень оволодіння мовою. Ідеться про іншомовну комунікативну компетентність для спілкування в професійних цілях, яка має

формуватися в магістрантів саме засобами філологічних дисциплін.

Головною практичною метою навчання ІМ у закладі вищої освіти є формування та розвиток професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності, під якою ми розглядаємо здатність майбутнього викладача адекватно до ситуації спілкування (у різноманітних професійних сферах і ситуаціях успішно організувати свою іншомовну мовленнєву діяльність (у письмовій та усній формах) (Методика, 2011, с. 262). Зазначена компетентність складається з мовленнєвої, лінгвосоціокультурної, мовної та навчально-стратегічної компетентностей, у кожній із яких повинен бути наявним професійно спрямований складник (Методика, 2011, с. 66). Переносючи це твердження в контекст дослідження, можна стверджувати, що у світлі міжкультурної парадигми навчання та вивчення мов і культур у вищій школі надзвичайної ваги набуває формування високого рівня професійно орієнтованої англійськомовної комунікативної компетентності студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Проривні технології докорінно змінюють наше уявлення про вищу освіту, оскільки штучний інтелект та онлайн-платформи відіграють дедалі більшу роль у викладанні. Межі фіксованих приміщень і фіксованих розкладів розмиваються, що може суттєво змінити навчальні програми, методику та ролі у викладанні та навчанні. Традиційні завдання вчителя / викладача модифікуються, урізноманітнюються і розширюються, й у вимірі цього сценарію, необхідно терміново переглянути профілі вчителів, переосмислити як їхню роботу, так і підготовку. Оскільки в майбутньому викладачі ІМ дедалі більше працюватимуть поряд із роботами або конкуруватимуть із ними, вважаємо, що необхідно зосередити увагу на тих їхніх навичках і компетентностях, які поки що неможливо повністю автоматизувати. Сказане повною мірою стосується міжкультурної комунікації загалом та професійно орієнтованої комунікативної компетентності зокрема.

Професійна спрямованість із погляду майбутньої фахової діяльності вчителів / викладачів АМ знаходить своє відображення в низці робочих програм з ІМ та загальноєвропейських нормативно-правових актів: «Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання», «Common European Framework of Reference for Language Learning», 1996, 2018; «European Language Portfolio», 1997 (Council of Europe (1986; 1997; 2018), Teaching and Assessment: Companion Volume with New Descriptors, Tuning Educational Structures in Europe, European Qualification Framework (Рекомендація Ради ЄС від 22 травня 2017 року про Європейську рамку кваліфікацій для навчання впродовж життя), Стандарти й рекомендації щодо забезпечен-

ня якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG), *Education Professionals; Education and Training; Framework of Actions on the Attractiveness of the Teaching Profession* (European Trade Union Committee for Education (policy issues)) (усі наведені публікації викладено на сайті Європейського комітету профспілок із питань освіти <https://www.csee-etu.org/en/resources/policy-papers>), <https://www.csee-etu.org/en/policy-issues>); The teaching profession in Europe: Practices, perceptions, and policies; What is Horizon 2020? Key competences for lifelong learning (усі наведені публікації систематизовано на сайті Європейської комісії <https://ec.europa.eu>, <https://op.europa.eu/en/publication>). How does the EQF work? (<https://ec.europa.eu/ploteus/content/how-does-eqf-work>), де Європейська Рамка Кваліфікацій надає підтримку країнам ЄС у порівнянні систем національних кваліфікацій, окреслюючи кілька загальноєвропейських еталонних рівнів, які описані в термінах результатів навчання: знання, уміння, навички, відповідальність та автономія. Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications; Digital competencies for teachers; Teacher training reform to improve competences (згадані публікації комплексно викладено на сайті децентралізованої агенції ЄС <https://www.cedefop.europa.eu/en>). Profile of Professional Higher Education in Europe (<http://haphe.eurashe.eu>), проєкт HAPHE (Harmonizing Approaches to Professional Higher Education in Europe), який спрямований на гармонізацію підходів до професійної вищої освіти в Європі, очолює Європейська асоціація закладів вищої освіти EURASHE (European Association of Institutions in Higher Education) у партнерстві з 10 іншими організаціями, що працюють у сфері професійної вищої освіти. The future of tertiary education in Europe ([https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2020/652095/EPRS_IDA\(2020\)652095_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2020/652095/EPRS_IDA(2020)652095_EN.pdf)) Improving competences for the 21st Century: An Agenda for European Cooperation on Schools (<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0425:FIN:EN:PDF>)

Модернізація системи філолого-педагогічної іншомовної освіти передбачає постійне оновлення її змісту та активне впровадження інноваційних підходів в організацію освітнього процесу. Під час реалізації основних завдань необхідно насамперед керуватися національними нормативними документами, у яких сформульовані загальні вимоги до здійснення вищої освіти в Україні зокрема: Закон України «Про вищу освіту» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>), Закон України «Про освіту», Державна програма «Вчитель» (<https://www.kmu.gov.ua/npas/244259904>), Концепція розвитку педагогічної освіти, Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/rekomendatsii-1648>.

pdf, Наказ МОН України від 11.07.2019 р. №977 «Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#Text>, Національна рамка кваліфікацій <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>, Наказ МОН України від 17.09.2019 р. №1201 «Про затвердження Переліку спеціалізацій підготовки здобувачів вищої освіти ступенів бакалавра та магістра за предметною спеціальністю 014.02 Середня освіта. Мова та література (із зазначенням мови), за якими здійснюється формування та розміщення державного замовлення» <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-pereliku-specializacij-pidgotovki-zdobuvachiv-vishoyi-osviti-1201>, Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-standart-na-grupu-profesij-vikladachi-zakladiv-vishoyi-osviti>, Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель із початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>, Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності (зі змінами) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF#Text> та понад 300 указів Президента України, постанов Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Міністерства освіти й науки України.

Зосереджуючись на підвищенні якості педагогічної освіти в Європі, реалії сьогодення доводять, що ЗВО опинилися «в самому центрі глибокого переходу цифрових трансформацій, які несуть із собою як надзвичайні можливості, так і ризики», тому постає питання, чи зберегли вони свою актуальність для того, щоб допомогти суспільству відповідати на його потреби, і що саме ці заклади визначають пріоритетним як корисні знання, а також, хто розробляє ці знання, кому вони передаються і які ресурси можуть бути використані для цього (The future of tertiary education, 2020).

У центрі уваги Європейської комісії – проблеми професії вчителя / викладача. Згідно зі звітами (European Commission, 2021, с. 11, European Commission, 2023, <https://education.ec.europa.eu>), професія переживає професійну кризу вже кілька років, залучаючи все менше молодих людей і втрачаючи тих, хто навчався на вчителя. Багато європейських систем зараз страждають від нестачі вчителів. Що більше, професія вчителя розвивається, і вчителі мають «зростаючі вимоги, обов'язки та очікування, що ставляться перед ними».

У публікаціях Європейської освітньої політики щодо педагогічної освіти (<https://tepe.wordpress.com/about/>) зазначено, що Європейський Союз визнає

важливість створення профілю вчителя на основі рамки з необхідними професійними компетентностями, щоби протистояти викликам нового контексту та зміцнення вчительської професії. Відродження інтересу до вивчення компетентностей вчителів у європейському освітньому контексті пояснюється новими освітніми та соціальними запитами, які визначають завдання вчителів / викладачів.

Аспірація України стати членом світового освітнього товариства вимагає дієвих механізмів. За останні роки розроблено чимало основоположних документів у галузі вищої освіти та в навчанні ІМ. Важливими кроками до реформування структури освіти України та її інтегрування до світового освітнього простору стало затвердження у 2015 році нового переліку галузей знань і спеціальностей та його гармонізація у 2021 році з Міжнародною стандартною класифікацією освіти. Згідно з оновленим «Переліком галузей знань і спеціальностей» підготовка здобувачів вищої філологічної освіти здійснюється в галузі знань 03 «Гуманітарні науки» та 01 «Освіта».

Національну рамку кваліфікацій (від 23.11. 2011 р., № 1341, зі змінами від 12.06.2019 р., № 509, від 25.06.2020р., № 519), яка об'єднала європейські та національні стандарти та принципи забезпечення якісної освіти, врахувала вимоги, що їх висуває ринок праці до компетентностей працівників, запроваджено, щоб гармонізувати норми законодавства в площині освіти й соціально-трудових відносин, сприяти національному та міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих студентами в Україні, налагодити взаємодію між закладами освіти та ринком праці. Цей документ є системним і структурованим за компетентностями описом кваліфікаційних рівнів, за яким магістерський (другий) ступінь вищої освіти відповідає 7 рівню Національної рамки кваліфікацій та другому циклу вищої освіти Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти. Дескрипторами Національної рамки кваліфікацій виступають: знання (спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності), уміння / навички (здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі у широких або мультидисциплінарних контекстах), комунікація (зрозуміле і недвозначне донесення власних знань, висновків та аргументації до фахівців і нефакхівців, зокрема до осіб, які навчаються), відповідальність і автономія (управління робочими або навчальними процесами, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів; відповідальність за внесок до професійних знань і практики та/або оцінювання результатів діяльності команд та колективів; здатність продовжувати навчання з високим ступенем автономії). У описі цілей передбачено вміння усно та письмово спілкуватися з професійних пи-

тань, зокрема й іноземною мовою, здатність особи самостійно та відповідально застосовувати набуті знання та сформовані навички, передбачає формування спроможності продовжувати навчання із значущим ступенем самостійності.

Узгодження Національної рамки кваліфікацій (2020) з Європейською рамкою кваліфікацій для навчання впродовж життя сприяло створенню умов для визнання національних освітніх кваліфікацій у міжнародному середовищі. Процеси гармонізації нової системи забезпечення якості вищої освіти в Україні (Наказ МОН, 2019) та Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (Стандарти, 2015), які передбачають акредитацію освітніх програм, де покладено оцінювання їх якісних освітніх характеристик та розвитку в контексті внутрішнього забезпечення якості освіти у ЗВО.

Стан розвитку викладання англійської мови у вищій освіті України вивчено й проаналізовано у дослідженнях, (Боліто, 2017; Борг, 2019) за участі і підтримки Британської Ради. На основі результатів дослідження надано низку рекомендацій, серед яких є такі, що стосуються англійської мови професійного спрямування. Зокрема, було запропоновано запровадити нові форми спільного професійного розвитку, що відповідає потребам викладачів англійської мови професійного спрямування (ESP); переглянути зміст професійного розвитку викладачів ... в ESP, ..., зокрема забезпечити формування педагогічних навичок. Згадані положення визначають вирішальну роль викладача в створенні високоякісного досвіду студентів та уможливлення набуття знань, компетентностей і навичок. Контингент студентів, який стає все більш різноманітним і зорієнтованим на результатах навчання, вимагає студентоцентрованого навчання і викладання, а отже, роль викладача університету також змінюється.

У цьому контексті доречним згадати про реформування підготовки викладачів / вчителів у вимірах «Концепції педагогічної освіти», де зазначається, що завданням другого (магістерського) рівня вищої педагогічної освіти є підготовка висококваліфікованих педагогічних працівників..., які здатні розв'язувати складні задачі та проблеми навчання, виховання і розвитку, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій, характеризується невизначеністю умов і вимог... Особливим завданням другого (магістерського) рівня вищої педагогічної освіти є підготовка педагогічних працівників для забезпечення закладів передусім педагогічної, спеціалізованої освіти, фахової передвищої, післядипломної та профільної середньої освіти академічного і професійного спрямування (Концепція, 2018).

У Законі України «Про освіту» (ред. 2020) постулюється, що метою вищої освіти є «здобуття особою високого рівня наукових та/або творчих,

мистецьких, професійних і загальних компетентностей, необхідних для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань» [83]. Відповідно, завершується процес розроблення державних стандартів вищої освіти нового покоління, заснованих на компетентнісному підході, який передбачає замість обов'язкових освітніх компонентів набір результатів навчання, що набагато розширює академічну автономію вишів. Затверджено приблизно 200 стандартів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти та професійні стандарти за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель із початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (Професійний стандарт, 2020).

Стандарти вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія» для першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти містять перелік компетентностей випускника (інтегральну, загальні, спеціальні (фахові), що визначають специфіку підготовки здобувачів за цією спеціальністю. Тому пріоритетним завданням професійної підготовки майбутнього філолога є підготовка компетентного спеціаліста, який володіє базовими й фаховими знаннями та вміннями з предметних дисциплін (Стандарт, 2019а; 2019б).

На підставі аналізу визначено, що сучасний філолог має володіти твердими позитивними установками й мотивами, професійними знаннями, педагогічними вміннями й навичками, а також професійно значущими якостями, низкою специфічних рис, пов'язаних з особливостями філологічного знання. Студент-філолог зокрема має опанувати навички моделювання навчально-пізнавальної та самоосвітньої діяльності відповідно до сучасних вимог науки та практики з урахуванням особистісного, процесуально-психологічного та педагогічного аспектів. В узагальненому вигляді мета навчання полягає в підготовці фахівців-філологів, які здатні насамперед розв'язувати практичні проблеми та завдання в галузі філології, вільно, гнучко й ефективно використовувати мову (и), проводити дослідження та здійснювати інновації, що пов'язано з аналізом, творенням (зокрема перекладом) й оцінюванням письмових та усних текстів різних жанрів і стилів.

Отже, у стратегічному документі обґрунтовано філологічні і загально-педагогічні компетентності, нормативний зміст підготовки фахівця філології, виражений результатами навчання. Проте, глибина аналізу не виявила уточнень щодо вимог рівня іншомовної комунікативної компетентності здобувачів ступеня «бакалавр» й «магістр» окрім загальних формулювань.

Проаналізувавши сучасний стан викладання іноземних мов в українських вишах, С. Ніколаєва

(2016, с. 9) припускає, що, незважаючи на значний прогрес у впровадженні міжкультурної іншомовної освіти, залишається низка проблем, вирішення яких потребує створення на державному рівні інструктивних документів, що спонукатиме викладачів розробляти якісніші освітні і робочі програми, підручники й посібники для практичної реалізації іншомовної освіти.

Насамперед, затвердження Концепції міжкультурної іншомовної освіти та професійних стандартів для студентів мовних спеціальностей у ЗВО України. На жаль, станом на 2023 рік стандарти для значної частини педагогічних спеціальностей, зокрема й спеціальність 014 Середня освіта (предметна спеціальність 014.02 Середня освіта (Мова та зарубіжна література (із зазначенням мови)), ще не затверджені Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти. За відсутності повноцінного галузевого стандарту із чітко прописаними вимогами до компетентнісного рівня викладача ІМ існує ризик існування негативних тенденцій. Стає незрозумілим, за якими уніфікованими організаційно-змістовими критеріями мають здобувати кваліфікацію майбутні вчителі / викладачі ІМ, щоб вважатися підготовленими для професії, яка перебуває на межі філології, методики викладання ІМ, психології, педагогіки.

У пошуках шляхів вирішення цих проблем слід враховувати дії уряду в цій сфері. Так, у проєкті «Концепції розвитку англійської мови в університетах» англійська мова декларується як ключовий інструмент міжнародного спілкування в академічному та професійному житті, її високий рівень володіння серед випускників ЗВО дозволить їм стати повноцінними і ефективними учасниками професійного та академічного життя. Окрім того, серед запропонованих рекомендацій щодо викладання англійської мови у ЗВО в Україні зазначено, що: 1) заняття англійської мови спеціального вжитку мають бути охарактеризовані на основі компетентностей, інтерактивних та студентоцентризованих підходів, які сприяють самостійності, залученню та мотивації студентів; 2) англійську мову для спеціального вжитку слід визнати важливим об'єктом наукового аналізу. Урядові та університетські органи влади повинні підтримувати проведення та поширення високоякісних досліджень, в епіцентрі уваги яких будуть різноманітні аспекти англійської мови для професійного спілкування (Концепція розвитку англійської мови в університетах, 2019).

Дослідження, проведене Британською Радою в Україні, представляє ґрунтовний аналіз сучасного стану вивчення та використання АМ. Результати дослідження підтверджують різні проблеми, на які звернула увагу С. Ніколаєва і обґрунтувала необхідність розроблення вітчизняної концепції міжкультурної іншомовної освіти в різних типах навчальних

закладів, яка б передбачала наступність кожного етапу... де задекларовано методологічне підґрунтя процесу формування і розвитку особистості, здатної до реалізації міжкультурної комунікації (Ніколаєва, 2016, с. 6). Науковицею запропоновано модель міжкультурної іншомовної освіти, у якій обґрунтовано рівні володіння першою іноземною мовою випускниками філологічних спеціальностей і передбачено рівень С1, С2 мови для академічних цілей та мови професійного спілкування на кінець бакалаврату, а також рівень С2 на кінець магістратури (там само). Такий підхід є «рятівним кругом» і реалізується в багатьох вишах, слугуючи важливим орієнтиром щодо цілей оволодіння іншомовною комунікативною компетентністю, а також певною мірою визначає зміст навчання майбутніх викладачів ІМ.

На основі аналізу низки нормативно-правових актів у загальноєвропейському та національному вимірах розвитку вищої освіти, норм й вимог державної політики в галузі філологічної та педагогічної освіти, документів, затверджених у порядку, встановленому чинним законодавством України, можемо висувати про їх безперечну значущість. Однак, сучасний розвиток суспільства вимагає удосконалення системи педагогічної освіти, що передбачає і модернізацію навчальних планів, програм і підручників ЗВО відповідно до запропонованих «Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти...» зі шкалами дескрипторів рівня володіння мовою.

Основними нормативно-правовими актами, що регулюють організацію навчальної діяльності майбутніх викладачів АМ на заняттях із навчальної дисципліни «Практики усного й писемного мовлення» має бути типова програма з АМ та робочі програми. Важливим для нашого дослідження є зауваження С. Ю. Ніколаєвої про те, що оновлених державних програм з окремих іноземних мов не існує (Ніколаєва, 2016). Програми попереднього покоління, розроблені під керівництвом Н. Ф. Бориско з німецької мови (Curriculum, 2004) і С. Ю. Ніколаєвої з англійської мови (Ніколаєва, 2001), до певної міри застаріли й потребують переосмислення в контексті міжкультурної іншомовної освіти.

«Програма...2001» визначає такі цілі навчання як практична, когнітивна, емоційно-розвиваюча, освітня, професійна, виховна, не надаючи переваги жодній із них. Професійна мета полягає у формуванні в студентів професійної компетенції через ознайомлення їх із різними методами і прийомами навчання іноземної мови та залучення до виконання професійно орієнтованих завдань (Ніколаєва, 2001, с. 3). Таке формулювання професійної мети підготовки викладачів-філологів потребує уточнення, оскільки формування в них ПОКК лише під час їх ознайомлення з різними методами та прийомами навчання не є достатнім для забезпечення їхнього професійного роз-

виту, з огляду на нові вимоги та умови праці вчителів, зокрема, «збільшивши кількість функцій, які вони виконують та їхню складність» (Future, 2020).

Згідно з Програмою (Ніколаєва, 2001, с. 103, с. 122, с.129) зміст навчання в магістратурі повинен бути організованим за тематичними полями згідно з професійною тематикою. Оскільки підручник вважається основним засобом навчання (Ніколаєва, 2013, с. 138) і є обов'язковим компонентом навчально-методичного комплексу (там само, с. 141), вважаємо за необхідне проаналізувати навчально-методичного забезпечення з огляду формування зазначеної компетентності.

Аналіз підручників для навчання англійськомовної ПОКК майбутніх викладачів АМ засвідчив наявність низки посібників вітчизняних і закордонних авторів із вмістом професійної тематики, однак жоден з них не був розроблений спеціально для майбутніх викладачів-словесників. Так, наприклад, серед вітчизняних видань ми звернули увагу на підручник «Communication Strategies» (Левицький, 2011), де представлено завдання для навчання у формі рольових ігор і дискусій. Тексти занять ґрунтуються на комунікативній спрямованості сучасних пошуків у галузі методики викладання ІМ і призначені для студентів магістратури перекладацьких і мовних спеціальностей. Навчальний матеріал згруповано за трьома тематичними модулями, кожен з яких містить по 4–5 розділів. Матеріали розділу «Supplements» зорієнтовані на читання фахових текстів та їх аналізу.

Особливістю посібника «Англійська мова для старших курсів» (за редакцією В. І. Карабана) є вдосконалення комунікативних умінь майбутніх перекладачів, аналітичне читання, лексико-стилістичний та перекладознавчий аналіз оригінальних текстів сучасних англійських та американських письменників, креативне письмо та переклад різних типів текстів (Возна, 2017).

У контексті дослідження цікавим є підручник «Разом до успіху: Інноваційні навчально-методичні матеріали з дисципліни «Англійська мова» для студентів і викладачів вищих навчальних закладів» (Кульчицька, 2012), який створено в межах дослідницького проєкту, що передбачає залучення студентів до пошукової науково-методичної роботи та прискорення розвитку лінгвістичної, соціолінгвістичної та комунікативної компетентності студентів, які вивчають англійську мову. Підручник містить ілюстративний матеріал до інноваційних навчальних програм з англійської мови як іноземної для вищої школи та призначений як для викладачів, так і науковців, які цікавляться проблемами програмових інновацій в освіті.

Позитивним надбанням науково-методичного забезпечення викладання АМ в університеті є підручник «Voices of the World: Reading Contemporary Fiction» (Тихомирова, 2022), автори якого пропону-

ють курс із розвитку англійськомовної комунікативної компетентності студентів другого (магістерського) рівня, спеціальності 035 Філологія на основі сучасного англійськомовного художнього дискурсу. Головна мета навчального посібника – вдосконалення навичок усного та писемного мовлення студентів за допомогою читання та обговорення автентичних художніх текстів, аудіювання, виконання різноманітних комунікативних завдань, спрямованих на збагачення словникового запасу та виправлення типових лексичних і граматичних помилок. Підручник містить завдання, які активізують знання студентів із літературознавства та стилістики англійської мови з метою забезпечення комплексного аналізу художнього дискурсу та сприяють набуттю студентами індивідуального підходу до інтерпретації тексту. Для розвитку аналітичного мислення та вміння переконливо висловлювати власну думку студентам також пропонуються оригінальні письмові завдання та теми дослідницьких проєктів для самостійної роботи.

Під час аналізу на офіційних сайтах університетів основної літератури, що традиційно подається викладачами ЗВО в робочих програмах із мовних навчальних дисциплін («Практика усного й писемного мовлення англійської мови», «Практичний курс англійської мови») на другому (магістерському) рівні, ми звернули увагу на їх послугоування закордонними навчально-методичними комплексами. До прикладу, «Upstream Proficiency» (Evans, 2002; Evans 2008), до складу якого входять підручник (Student's Book), книга для вчителя (Teacher's Book), робочий зошит (Student's Workbook), збірка тестів для контролю (Test Booklet). Проте такий комплекс не є (хоча б частково) професійно орієнтованим.

Таким чином, проведений аналіз дозволяє нам зробити висновок про те, що згадані вище посібники / підручники є вагомим надбанням науково-методичного забезпечення викладання АМ у вищій школі: додаткове джерело текстів для читання, аналізу, спілкування; кластер завдань із фахової тематики для майбутніх філологів; вправи щодо формування та розвитку вмінь наукової та практичної перекладацької діяльності. Проте маємо визнати, що вивчення АМ майбутніми викладачами АМ не є уніфікованим і має свою специфіку від закладу до закладу. Мова йде про те, що зміст підручників не відповідає профілю студентів, які здобувають кваліфікацію «магістр освіти» й не забезпечує професійну спрямованість майбутніх викладачів-словесників. Як довів наш досвід викладання АМ у вищій школі у процесі вивчення мови навіть на основі найкращих сучасних зразків закордонних підручників студенти-магістранти не сприймають модельовану у них професійну діяльність, оскільки результати навчання відірвані від практичних потреб.

Слідом за С. Ю. Ніколаєвою, вважаємо, що бажано мати один – два підручники для кожної зі спеці-

альностей, які б відповідали типовій програмі, були професійно орієнтованими та забезпечували завдання міжкультурної іншомовної освіти. Тож, відчувається потреба в розробці підручника саме для іншомовної підготовки студентів-магістрантів, які навчаються за спеціальністю 014 Середня освіта з урахуванням особливостей їх професійної підмови, тематичних полів у межах професійної проблематики та специфіки подальшої професійної діяльності.

Зазначені аспекти виявляються в цілях, змісті, методах і засобах навчання. Зрозуміло, що їхній зміст навчання простежуватиметься як у предметному, так і в процесуальному аспектах. Зокрема, у межах предметного аспекту відрізнятимуться ситуації та ролі, комунікативні цілі та наміри, теми, проблеми, мовленнєвий матеріал (мовленнєві зразки різних рівнів, тексти), лінгвосоціокультурний матеріал, лексичний та певною мірою граматичний матеріал, навіть стратегії. До прикладу, для фахівців освітньої спеціальності серед комунікативних стратегій особливо важливими є пояснювальні та описові стратегії для передавання складних ідей і концепцій у чіткій, зрозумілій формі, оскільки вони повинні вміти розбивати лінгвістичні та літературні концепції на зрозумілі для власних студентів частини. Відповідно така специфіка подальшої професійної діяльності зумовлює формування в майбутніх викладачів-філологів умінь використовувати зазначені комунікативні стратегії та відповідні їм тактики в процесі формування іншомовної компетентності в говорінні. Щодо процесуального аспекту змісту специфіка подальшої професійної діяльності зумовлює акценти на різних мовленнєвих умінях, навичках, що визначатиметься і на вправах для їхнього формування та розвитку.

Результати дослідження. Таким чином, формування та розвиток комунікативної компетентності майбутніх викладачів АМ поширена і успішно застосовується в освітніх системах провідних країн світу. Загальноєвропейські і національні нормативно-правові акти та науково-методичні джерела у вимірі вищої освіти, ключові документи Ради Європи щодо мовної освіти наголошують на необхідності підвищення рівня комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення ІМ для професійного спілкування.

Аналіз сучасного стану реалізації міжкультурного спілкування майбутніх викладачів АМ дає підстави стверджувати, що підготовка сучасного фахівця високої кваліфікації потребує теоретичного обґрунтування, розробки і практичної реалізації нових концепцій навчання, однієї з яких виступає ПОКК майбутніх викладачів-філологів. Водночас, проблемі реалізації зазначеної компетентності не приділяється належної уваги, про що свідчить наявний стан організації вивчення АМ майбутніми викладачами, відсутність теоретичного і практичного обґрунтування

педагогічних умов формування досліджуваної компетентності, розробки відповідного навчального контенту.

Актуальний стан методологічних засад і науково-методичного забезпечення процесу формування в майбутніх фахівців освіти ПОКК окреслює такі проблеми, як неповна деталізація професійно орієнтованої іншомовної підготовки студентів-бакалаврів та магістрантів; відсутність Державного стандарту вищої мовної освіти для підготовки вчителів / викладачів у межах спеціальності 014 Середня освіта. Мова та література (із зазначенням мови); нестача сучасних якісних підручників та посібників для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти, а ті, що є, найчастіше призначені для студентів, які навчаються на першому (бакалаврському) рівні.

З урахуванням зазначених проблем та можливих варіантів їх вирішення вважаємо необхідним розроблення моделі міжкультурної іншомовної освіти в різних типах навчальних закладів (С. Ю. Ніколаєва), побудованої за принципом наступності; необхідність розробки системи формування англійськомовної ПОКК майбутніх фахівців освіти з урахуванням специфіки їхньої подальшої професійної діяльності, вимог до володіння ІМ, потреб ринку праці, який швидко змінюється та, як наслідок, осучаснення технологій професійної підготовки, практичного впровадження ефективних форм і методів їх навчання в освітній процес ЗВО. У нинішньому освітньому ландшафті перед обличчям глобальної конкуренції штучного інтелекту та з урахуванням реалій сьогодення професійно орієнтоване навчання практичного курсу АМ та наявність широких можливостей філологічних дисциплін може забезпечити успішну реалізацію вимог, які висуваються суспільством до сучасних викладачів у їхній професійній діяльності.

Перспективи щодо подальших досліджень. Наступний крок у дослідженні має стати опис підходів, від яких залежить ефективна реалізація системи формування ПОКК майбутніх викладачів АМ, а також висвітлення специфіки досліджуваної компетентності в процесі змішаного навчання.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Бібік Н. М. (2018). *Нова українська школа: поради для вчителя*. Київ: Літера ЛТД.
- Возна, М. О. (2017) *Англійська мова для старших курсів* (заг. ред. В. І. Карабана). Вінниця : Нова Книга.
- Вторнікова Ю. С. (2011). Комунікативна компетентність в структурі ключових компетентностей громадян Європи / *Витоки педагогічної майстерності*: зб.наук.пр.[Серія: «Педагогічні науки»]. Полтава, 2011. 8. Ч. II. С. 88-94.
- Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання* (2003). Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт.
- Закон України «Про освіту» (ред. 2020). Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

- Концепція розвитку англійської мови в університетах (ред. 2019). Взято з <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-konceptsiyu-rozvitku-anglijskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v1-obovyazkovana-uvstupu-v2-vipusku-vikladannya-profilnih-disciplininozemnoyu-ta-movni-skriningi>
- Концепція розвитку педагогічної освіти (затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 1 липня 2018 р. № 776). Взято з <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyu-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
- Кульчицька О., Бистров Я. (Ред.) (2012). Разом до успіху: Інноваційні навчально-методичні матеріали з дисципліни «Англійська мова» для студентів і викладачів вищих навчальних закладів. Вінниця : Нова Книга.
- Левицький, А. Е. (Ред.) (2011). *Communication Strategies* (Комунікативні стратегії). Київ : Логос.
- Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції (2011). Курс лекцій (схеми і таблиці): [навч.-метод. посібник для студ. мовних спец. осв.-кваліф. рівня «магістр»] / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін. / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт.
- Наказ МОН України від 11.07.2019 р. № 977 «Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти». Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#Text>
- Наказ МОН № 776 від 16.07.2018. Взято з <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/17105>
- Національна рамка кваліфікацій. Взято з <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п>
- Ніколаєва С. Ю. Міжкультурна іншомовна освіта в Україні: ключові проблеми (2016). *Іноземні мови*. 2 (86), 3-9.
- Ніколаєва, С. Ю. (Ред.). (2001). *Програма з англійської мови для університетів / інститутів* (п'ятирічний курс навчання). Проект. Київ : the British Council.
- Ніколаєва, С. Ю. (Ред.). (2013). *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика*. Київ: Ленвіт.
- Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» (2020). Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>
- Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). Взято з http://ihed.org.ua/images/pdf/standardsandguidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf
- Стандарт вищої освіти України другий (магістерський) рівень : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 20 черв. 2019 р. № 871. Взято з <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/06/25/035-filologiya-magistr.pdf>
- Стандарт вищої освіти України перший (бакалаврський) рівень : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 20 черв. 2019 р. № 869. Взято з <https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/standart-vyshchoi-osvity-035-filolohiia-bakalavr.pdf>
- Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022—2032 роки. Взято з <https://mon.gov.ua/ua/news/opublikovano-strategiyu-rozvitku-vishoyi-osviti-v-ukrayini-na-2022-2032-roki>
- Тихомирова, О. В., Ізотова, Н. П. (2022). *Voices of the World: Reading Contemporary Fiction Голосу світу: читаємо сучасну літературу*. Частина 2: підручник для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 035 Філологія. Київ: Видавничий центр КНЛУ.
- Bolitho, R. and West, R. (2017). The internationalisation of Ukrainian universities: the English language dimension. Kyiv: British Council. http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/2017-10-04_ukraine_-_report_h5_en.pdf
- Borg, S. (2019). The Impact of the English for Universities Project on ESP and EMI in Ukrainian Higher Education: Final Report. http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/efu_impact_report_-_final_version_26_feb_2019.pdf
- Council of Europe (2018). *Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment – Companion volume with new descriptors*. Strasbourg: Council of Europe Publishing. <https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989>
- Council of Europe (1997). *European Language Portfolio*. Strasbourg: Council of Europe Publishing. <https://www.coe.int/fr/web/portfolio>
- Council of Europe (1986). *Objectives for Foreign Language Learning*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Curriculum für den sprachpraktischen Deutschunterricht an pädagogischen Fakultäten der Universitäten und pädagogischen Hochschulen* (2004). Уклад. Н. Ф. Бориско, В. М. Гутник, М. В. Кліментєва та ін. Київ : Вид. центр КНЛУ.
- Draft White Paper 1. Defining 21st century skills https://oei.org.ar/ibertic/evaluacion/sites/default/files/biblioteca/24_defining-21st-century-skills.pdf
- European Commission (2021). *Education and Training Monitor 2021*. Volume II. Poland.Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2021/en/poland.html>
- European Commission (2023). *European Education Area. Focus topics. Teachers, trainers and school leaders*. <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/teachers-trainers-and-school-leaders>
- European Commission (2019). *Education and Training Monitor 2019* <https://education.ec.europa.eu/sites/default/files/document-library-docs/volume-1-2019-education-and-training-monitor.pdf>
- Evans V., Dooley J. (2002). *Upstream Proficiency C2*. Student's Book. Express Publishing.
- Evans V., Dooley J. (2008). *Upstream Proficiency C2*. Workbook. Express Publishing.
- European Qualification Framework (2017). <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/cee4d970-518f-11e7-a5ca-01aa75ed71a1/language-en>
- The future of tertiary education in Europe (2020). [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2020/652095/EPRS_IDA\(2020\)652095_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2020/652095/EPRS_IDA(2020)652095_EN.pdf)
- Skills community of practice <https://www.eurashe.eu/cops/skills-cop/>
- Tuning Educational Structures in Europe. URL: <https://www.unideusto.org/tuningeu/>

REFERENCES

- Bibik N. M. (2018). *Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia*. Kyiv: Litera LTD.
- Vozna, M. O. (2017) *Anhliiska mova dlia starshykh kursiv* (za zah. red. V. I. Karabana). Vinnytsia : Nova Knyha.
- Vtornikova Yu.S. (2011). *Komunikatyvna kompetentnist v strukturii kluchovykh kompetentnosti hromadian Yevropy / Iyotyky pedahohichnoi maisternosti: zb.nauk.pr.[Serii: «Pedahohichni nauky»]*. Poltava, 2011. 8. Ch. II. S. 88–94.
- Zahalnoievropeiski Rekomendatsii z movnoi osvity : vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia (2003)*. Naukovyi redaktor ukrainskoho vydannia doktor ped. nauk, prof. S. Yu. Nikolaieva. Kyiv : Lenvit.
- Zakon Ukrainy «Pro osvitu» (red. 2020). Vziazto z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
- Kontseptsiia rozvytku anhliiskoi movy v universytetakh (red. 2019). Vziazto z <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-konceptsiyu-rozvitku-anglijskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v1-obovyazkovana-uvstupu-v2-vipusku-vikladannya-profilnih-disciplininozemnoyu-ta-movni-skriningi>
- Kontseptsiia rozvytku pedahohichnoi osvity (zatverdzhena nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 1 lypnia 2018 r. № 776). Vziazto z <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyu-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
- Kulchytska O., Bystrov Ya. (Red.) (2012). *Razom do uspikhu: Innovatsiini navchalno-metodychni materialy z dystsypliny «Anhliiska mova» dlia studentiv i vykladachiv vyshchykh navchalnykh zakladiv*.

- Vinnitsia : Nova Knyha. Левицький, А. Е. (Ред.) (2011). *Communication Strategies* (Комунікативні стратегії). Київ : Логос.
- Metodyka formuvannia mizhkulturnoi inshomovnoi komunikativnoi kompetentsii* (2011). Kurs lektsii (skhemy i tablytsi): [navch.-metod. posibnyk dlia stud. movnykh spets. osv.-kvalif. rivnia „mahistr”] / O. B. Bihych, N. F. Borysko, H. E. Boretska ta in. / za red. S. Yu. Nikolaievoi. Kyiv : Lenvit.
- Nakaz MON Ukrainy vid 11.07.2019 r. № 977 «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro akredytatsiu osvitnikh prohram, za yakymy zdiisniuietsia pidhotovka zdobuvachiv vyshchoi osvity». Vziato z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#Text>
- Nakaz MON Ukrainy № 776 vid 16.07.2018. Vziato z <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/17105>
- Natsionalna ramka kvalifikatsii*. Vziato z <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п>
- Nikolaieva S. Yu. Mizhkulturna inshomovna osvita v Ukraini: kluchovi problemy (2016). *Inozemni movy*. 2 (86), 3-9.
- Nikolaieva, S. Yu. (Red.). (2001). Prohrama z anhliiskoi movy dlia universytetiv / instytutiv (p'iatiyrichnyi kurs navchannia). Proekt. Kyiv : the British Council.
- Nikolaieva, S. Yu. (Red.) (2013). *Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka*. Kyiv: Lenvit.
- Profesiyni standart na hrupu profesii «Vykladachi zakladiv vyshchoi osvity» (2020). Vziato z <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>
- Standarty i rekomendatsii shhodo zabezpechennia yakosti v Yevropeiskomu prostori vyshchoi osvity (ESG). Vziato z http://ihed.org.ua/images/pdf/standardsandguidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf
- Standart vyshchoi osvity Ukrainy druhyi (mahisterskyi) riven : zatv. nakazom M-va osvity i nauky Ukrainy vid 20 cherv. 2019 r. № 871. Vziato z <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/06/25/035-filologiya-magistr.pdf>
- Standart vyshchoi osvity Ukrainy pershyi (bakalavrskyi) riven : zatv. nakazom M-va osvity i nauky Ukrainy vid 20 cherv. 2019 r. № 869. Vziato z <https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/standart-vyshchoi-osvity-035-filolohiia-bakalavr.pdf>
- Stratehiia rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022—2032 roky Vziato z <https://mon.gov.ua/ua/news/opublikovano-strategiyu-rozvitku-vishoyi-osviti-v-ukrayini-na-2022-2032-roki>
- Tykhomyrova, O. V., Izotova, N. P. (2022). *Voices of the World: Reading Contemporary Fiction Holosy svitu: chytaiemo suchasnu literaturu*. Chastyna 2: pidruchnyk dlia studentiv druho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity spetsialnosti 035 Filolohiia. Kyiv: Vydavnychy tsentr KNLU.
- Bolitho, R. and West, R. (2017). The internationalisation of Ukrainian universities: the English language dimension. Kyiv: British Council.
- http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/2017-10-04_ukraine_-_report_h5_en.pdf
- Borg, S. (2019). The Impact of the English for Universities Project on ESP and EMI in Ukrainian Higher Education: Final Report. http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/efu_impact_report_-_final_version_26_feb_2019.pdf
- Council of Europe. (2018). *Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment – Companion volume with new descriptors*. Strasbourg: Council of Europe Publishing. <https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989>
- Council of Europe. (1997). *European Language Portfolio*. Strasbourg: Council of Europe Publishing. <https://www.coe.int/fr/web/portfolio>
- Council of Europe. (1986). *Objectives for Foreign Language Learning*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Curriculum für den sprachpraktischen Deutschunterricht an pädagogischen Fakultäten der Universitäten und pädagogischen Hochschulen* (2004). Уклад. Н. Ф. Борнско, В. М. Гутник, М. В. Кліментьева та ін. Київ : Вид. центр КНЛУ.
- Draft White Paper 1. Defining 21st century skills https://oei.org.ar/ibertic/evaluacion/sites/default/files/biblioteca/24_defining-21st-century-skills.pdf
- European Commission (2021). *Education and Training Monitor 2021. Volume II. Poland*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2021/en/poland.html>
- European Commission (2023). *European Education Area. Focus topics. Teachers, trainers and school leaders*. <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/teachers-trainers-and-school-leaders>
- European Commission (2019). *Education and Training Monitor 2019* <https://education.ec.europa.eu/sites/default/files/document-library-docs/volume-1-2019-education-and-training-monitor.pdf>
- Evans V., Dooley J. (2002). *Upstream Proficiency C2*. Student's Book. Express Publishing.
- Evans V., Dooley J. (2008). *Upstream Proficiency C2*. Workbook. Express Publishing.
- European Qualification Framework (2017). <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ceead970-518f-11e7-a5ca-01aa75ed71a1/language-en>
- The future of tertiary education in Europe (2020). [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2020/652095/EPRS_IDA\(2020\)652095_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2020/652095/EPRS_IDA(2020)652095_EN.pdf)
- Skills community of practice <https://www.eurashe.eu/cops/skills-cop/>
- Tuning Educational Structures in Europe. <https://www.unideusto.org/tuningeu>

Отримано 19.11.2023 р.